

Thomas EGGENSPERGER, *Der Einfluss des Thomas von Aquin auf das politische Denken des Bartolomé de Las Casas im Traktat De imperatoria vel regia potestate*, Eine theologisch-politische Theorie zwischen Mittelalter und Neuzeit, Münster-Hamburg-London: LIT Verlag, 2001., str. 217.

Čitateljima *Obnovljenog života* njemački dominikanac Th. Eggenesperger nije posve nepoznat jer je u br. 3/1996. prikazan zbornik o istini što ga je priredio sa svojim subratom Ulrichom Engelom. U tom prikazu spomenuto je također da se autor bavi istraživanjem o glasovitom dominikancu, biskupu i branitelju Indijanaca Bartulu de Las Casasu (1484–1566) o kome je g. 1991. objavio knjigu koja je ubrzo doživjela drugo izdanje i prevedena je na nizozemski jezik. Ove godine naš je marljivi istraživač objelodanio svoju doktorsku disertaciju — obranjenu prošle godine na Teološkom fakultetu Sveučilišta u Fribourgu u Švicarskoj — u kojoj temeljito obrađuje utjecaj Tome Akvinskoga na Las Casasovu plitičku misao, navlastito u njegovoj raspravi *O carskoj ili kraljevskoj vlasti* koja se može smatrati posljednjim i najzreljim teorijskim djelom španjolskog dominikanca s područje političke filozofije.

U čemu je posebna vrijednost Eggenespergerove doktorske disertacije? U tome što sažimajući Las Casasovo svekoliko životno pregnuće i literarno djelo koje je bilo usmjereno na obranu ljudskih prava izrabljivanih američkih Indijanaca pokazuje da je španjolski dominikanac potkraj života svome osloboditeljskom

pothvatu dao korjenito filozofsko-teološko utemeljenje. U spomenutoj raspravi ne radi se naime samo o zalaganju za poštivanje osnovnih ljudskih prava američkih Indijanaca protiv europskih osvajača, premda je taj problem uključeno prisutan u njoj, nego općenito o pravednom odnosu između vladara (cara ili kralja) i njegovih podložnika, odnosno naroda. Radi se dakle o projektu jedne teološko-političke teorije koja više nije srednjovjekovna, ukoliko se zalaže, npr., za suverenitet naroda, ali još nije niti može biti cjelovito novovjekovna, nego se nalazi na raskrižju dvaju povijesnih razdoblja, kako je precizirano u podnaslovu disertacije.

Prema Eggenespergeru Las Casasova politička filozofija nedvojbeno duguje mnogo ne samo utjecaju svojih suvremenika-tomista i drugih mislilaca, nego osobito filozofsko-teološkom djelu samoga Tome Akvinskoga, što opširno razlaže i dokazuje dva put (str. 61–81), 149–161). Pa ipak ne može se kazati da Španjolac učenički slijedi Akvinca, već ga napušta kad mu se čini da je to opravdano, primjerice kada se radi o razumijevanju naravnog prava (str. 161).

Ne ulazeći opširnije u prikaz knjige njemačkog dominikanca, još manje u njezinu prosudbu, jer nam manjka izvorni tekst Las Casasove rasprave, ovdje ćemo se ograničiti na sasvim kratak prikaz njezinih triju poglavlja kako ih je sazeo sam autor u predgovoru.

U prvom poglavlju najprije se iznose općenite povijesne i životopisne činjenice koje su važne za razumijevanje Las Casasova djela u cjelini. Zatim se daje detaljan uvid u zadivljujuće znanstveno djelo španjolskog dominikanca da bi se na kraju razjasnili neki temeljni filozofsko-teološki i političko-pravni nazivi koji su nezaobilazni za razumijevanje rasprave *O carskoj ili kraljevskoj vlasti*.

U drugom poglavlju autor ulazi u potanku raščlambu same rasprave. Njezino povijesno polazište je nemilosrdna kritika španjolske »encomiende«, to jest do-

djeljivanja zemljišnog posjeda španjolskim kolonistima zajedno s njegovim stanovnicima. Tu praksu Las Casas smatra ne samo dijametralno oprečnom kršćanstvu, nego također naravnom pravu kako je formulirano u djelu Tome Akvinskoga. U daljem izlaganju autor prikazuje formalnu i sadržajnu strukturu Las Casasove rasprave da bi se na kraju usredotočio na analizu međusobnog odnosa vladara i podložnika, odnosno naroda koji se definira kao zajednica slobodnih ljudi. Narod je, prema španjolskom dominikancu, izvor (*causa efficiens*) i svrha (*causa finalis*) vladara kojega je glavna zadaća ostvaraj zajedničkog dobra (*bonum commune*).

Treće, zaključno, poglavlje polazi od rezultata dvaju prethodnih poglavlja te ih najprije stavlja u povijesni kontekst španjolske kolonijalne politike. Reagirajući protiv te politike, Las Casasova teološko-politička teorija ne oslanja se samo na mjerodavne teoretičare prava, nego, osobito — to autor ponovno ističe — na djelo Tome Akvinskoga koje ponekad izričito citira, gdjekad implicitno usvaja (ponajviše kad je riječ o pravednosti), a katkad se udaljuje od njega, posebno kad utire nove putove razumijevanja naravnog prava o odnosu između vladara i naroda, što je središnja tema rasprave španjolskog dominikanca. Ta novost naročito dolazi do izražaja u određenju ključnih pojmova rasprave kao što su vlada–vlast (*potestas*) i sloboda (*libertas*) naroda, narodni suverenitet i pravo naroda na otpor protiv tiranske vlasti koje seže do prava na nasilno uklanjanje tiranina.

Eggenspergerovu doktorsku disertaciju pisanu kristalno jasnim jezikom i suvislim izlaganjem svesrdno preporučujemo svima koji se u nas bave epohalnim djelom Bartula de Las Casasa, navlastito onima koji ga poznaju samo po njegovu dosad jedinom prevedenom djelu na hrvatski *Kratko izvješće o uništenju Indijâ* (izd. Glubus, Zagreb, 1982.).

Tomo VEREŠ

Alojz JEMBRIH, *Kazimir Bedeković (1727–1782). Teološki, filozofski i dramski pisac 18. stoljeća*, Beč–Ludbreg–Varaždin–Zagreb, 2001. Tiskara Varteks, Varaždin, str. 657.

Objavljena knjiga prof. dr. sc. Alojza Jembriha vrijedan je kulturni spomenik Kazimiru Bedekoviću — isusovcu, profesoru, piscu i kanoniku, te nedovoljno poznatom latinistu sjeverne Hrvatske 18. stoljeća. Poglavarstvo grada Ludbrega s pravom je potaklo izdavanje ove monumentalne knjige o Kazimiru Bedekoviću jer se rodni Sigetec, koji je Kazimirov otac Baltazar kupio 1719., nalazi u blizini Ludbrega. Sačuvan je i kupoprodajni ugovor, pisan na lijepom kajkavskom, koji je također objavljen u ovoj knjizi.

Autor na početku monografije daje prikaz Bedekovićeve prisutnosti u povijestima hrvatske književnosti te u isusovačkim biobibliografskim leksikonima i u domaćim enciklopedijama. Zanimljivo je spomenuti, kako autor ističe, da najviše začuđuje najnovija Hrvatska enciklopedija (sv. 2, Zagreb, 2000., str. 13) gdje se ukratko navode sva imena članova plemićke obitelji Bedeković–Komorski. Navodi se npr. kanonik Nikola (1660.–1733.) te nadodaje da je bio župnik u Kašini i Obrovcu, kao i rektor Hrvatskog kolegija u Beču, premda je tu dužnost obnašao samo godinu dana (1702/1703.) Zatim se odmah samo kratko napominje: »... te isusovac Kazimir (1727.–1782.)«. Doista je paradoksalno da se spominju dva Nikolina župnikovanja i jednogodišnje rektorovanje, a Kazimir je tu dužnost obnašao 4 godine (1778.–1782.), a o tome, kao i o drugim njegovim brojnim djelatnostima, nema ni riječi.

Životni put Kazimira Bedekovića prikazan je u ovoj monografiji veoma opširno (str. 31–80). Kazimir se rodio u već spomenutom mjestu Sigetec godine 1727., a smrt ga je zatekla u Beču 1782. u 56. godini života. Autor ističe da je Ka-